

Едгар Алън По

Спускане в Маелстрьом

„Божиите пътища и в Природата, и в Предопределението се различават от нашите пътища; ето защо и подобията, които ние създаваме, са несъизмерими с величието, недостъпността и непознаемостта на неговите творения, превъзхождащи по дълбочина Демокритовия кладенец.“

Джоузеф Гленвил

Стигнахме до върха на най-високия зъбер. Очевидно възрастният човек бе така уморен, че трябваше да минат няколко минути, преди да заговори.

– Не много отдавна – каза той най-сетне – аз зях да ви вода по този път така, както би го направил най-младият от синовете ми; преди около три години обаче ми се случи нещо, което не се е случвало на никой смъртен или поне такъв човек не е останал жив, за да го разкаже, а шестте часа, преживени от мен в мъчителен ужас, разбиха тялото и душата ми. Навярно ме вземате за много стар, но аз не съм. За по-малко от един ден тези черни като смола коси побеляха, ръцете и краката ми отслабнаха, а нервите ми се разбиха дотолкова, че сега треперя при най-малкото усилие и се плаша от сянката си. Знаете ли, че е достатъчно само да надзърна отвъд тази малка скала, за да ми се завие свят?

„Малката скала“, на края на която той лежеше така безгрижно, прехвърлил по-голямата част от тялото си надолу, като се прикрепяше само с лакът, прилепен към самия ѝ плъзгав ръб, тази малка скала се издигаше свободно над пропаст, дълбока към хиляда и пет-шестстотин фута, с черни отвесни стени и дъно, осяено с безчислени зъбери. За нищо на света не бих се приближил на повече от пет-шест крачки от нейния край. Опасността, на която бе изложен моят спътник, ме разтърси толкова силно, че аз се хвърлих ничком на земята, вкопчих се в шубраците около мен, без да смея да погледна нагоре към небето, като напразно се мъчех да се откъсна от мисълта, че цялата грамада на планината е застрашена от лудата сила на ветровете. Измина много време, преди да събера достатъчно смелост, за да седна и погледна в далечината.

– Трябва да се отървете от тази слабост – каза моят водач. – Аз именно затова ви доведох тук: да обхванете всички подробности на мястото, където стана събитието, за което ви споменах, и докато разправя цялата история, картината да е непрекъсната пред очите ви.

– Намираме се – продължи той с неговата характерна склонност към детайлно описание – на самото норвежко крайбрежие, в пустия край Лофоден от обширната област Нордленд, на шейсет и осем градуса северна ширина. Планината, на чийто връх сме се изкачили, се нарича Облачната Хелсеген. Сега се повдигнете мъничко – дръжте се за тревата, ако ви се вие свят – ето така, и погледнете отвъд мъгливата ивица долу в морето.

Погледнах със замаяни очи и видях огромна част от океана; черният цвят на водите му бе така наситен, че веднага си помислих за *Magae Tenebrarum*¹ в описанието на нубийския географ². Човешкото

въображение е безсилно да си представи по-отчайваща и мрачна гледка. Отдадно и отляво, там, докдето погледът достигаше, бяха нахвърляни вериги от черни, надвиснали скали, които приличаха на отбранителни насипи, а мрачният им вид се засилваше още повече от вълните на прибой, полетели високо срещу тях с всевечния рев и вой на своите побелели, призрачни гребени. На около пет-шест мили в морето, точно срещу носа, на върха на който бяхме застанали, се мержелееше мъничък остров; всъщност мястото му по-скоро се отгатваше сред полуделите грамади, които го обгръщаха. Някъде към две мили по-близо до брега се показваше друго, още по-малко островче, цялото насечено и противно със своята голота, оградено тук-там с изпъкващи групи черни скали.

Имаше нещо твърде необичайно във вида на океана между по-далечния остров и брега. Макар че силният вятър, който засега духаше към сушата, бе така напорист, че корпусът на един минаващ далече от брега мъничък кораб с плътно прибран трисел³ се скриваше непрекъснато от погледа, това не беше истинска морска буря, а само къси, насочени както по вятъра, така и срещу него бързи и гневни подскоци на водата във всички посоки. Пяна почти не се виждаше освен в близост до скалите.

– Най-далечният остров – продължи старият човек – норвежците наричат Вург. Този по средата е Моске. Оня, на една миля по на север, е Амбаарен. Ей там са Ифлесен, Хойхолм, Килдхолм, Суарвен и Букхолм. По-далече от тях, между Моске и Вург, са Отерхолм, Флимен, Сандфлезен и Скархолм. Точно така се наричат тези места, но кому е било необходимо да търси имена за всяко от тях е нещо, на което нито аз, нито вие можем да отговорим. Не чувате ли нещо? Не виждате ли някаква промяна във водата?

От десетина минути ние стояхме на върха на Хелсеген, до който се изкачихме откъм вътрешната страна на Лофоден, така че морето внезапно се бе ширнало пред нас едва когато стигнахме тука. Слушах стария човек, но постепенно до мен достигна висок и засилващ се звук, който напомняше грохота от голямо стадо бизони в американската прерия; в същия миг забелязах, че онова, което се намираше под нас и което моряците обикновено наричат „накълцано“ море, се изтегля бързо в течение, насочено на изток. Скоростта му нарастваше със зловеща бързина пред очите ми. Тя се увеличаваше с всеки изминал миг заедно със

1. Морето на мрака (лат.). Б. пр.

2. Идриси – арабски географ и пътешественик (1100–1165). Б. пр.

3. Тригълно или четиригълно ветрило на кораб (англ.). Б. пр.

стремително политналата напред вода. За не повече от пет минути цялото море до самия Вург изпадна в неудържима лудост, но най-страшното бе между Моске и брега. Тук огромните маси вода, набраздени и насечени на хиляди противостоящи потоци, се разтърсваха от необуздани конвулсии, вряха, съскаха и се издигаха в безброй въртопи сред разфучалата се стихия, устремена на изток със скорост, каквато имат само планинските водопади.

След още пет минути гледката се промени изцяло. Повърхността стана по-гладка, въртопите изчезваха един по един и там, където преди малко не се виждаше нищо, се появиха огромни ивици пяна. Те се изтегляха по дължина в далечината, наслагдаха се една в друга и поемаха въртеливото движение на изчезващите водовъртежи, за да дадат навярно живот на друг, още по-голям въртоп. Ето че скоро, много скоро се появи и той, ясно очертаният кръг с диаметър около половин миля. По краищата му имаше широк пояс от блестяща пяна, но тя не се плъзгаше към гърлото на неговата страховита фуния. Там, докъдето стигаше погледът, се виждаше гладка и светеща, смолисто черна водна стена, наклонена към хоризонта под ъгъл от четиридесет и пет градуса, която се въртеше лудешки, полюшвайки се с къси тласъци, а ветровете отнасяха ужасния й глас – едновременно рев и писък, какъвто и мощният Ниагарски водопад в агонията си не отправя никога към небето.

Тръпнеше самото сърце на планината и скалата се разтърсваше. Хвърлих се по лице на земята и се притиснах към оскъдната тревица, без да мога да издържа прекомерното нервно напрежение.

– Това – казах най-сетне на стария човек – може да бъде само големият водовъртеж Маелстрьом.

– Така го наричат понякога – каза той. – Ние, норвежците, му казваме Москестрьом по името на островчето в средата.

Водовъртежът, познат ми от обичайните описания, бе съвсем различен от онова, което виждах сега. Дори и разказът на Йонас Рамус, който е може би най-подробен от всички останали, не дава и най-беглата представа нито за неговата големина или за страховития му вид, нито за влудяващото чувство на объркване пред необичайната картина, която разтърсва зрителя. Не зная по кое време и откъде го е наблюдавал въпросният писател, но това в никой случай не е било от върха на Хелсеген и по време на буря. Все пак някои откъси от неговото описание са интересни с подробностите си, макар че те почти не могат да предадат общото впечатление от гледката.

„Между Лофоден и Моске – казва той – дълбочината е между

трийсет и шест и четиридесет клафтера⁴; от другата страна, откъм Вург, е толкова плитко, че за плавателните съдове е трудно да преминават дори и в най-спокойно време без опасност да се натъкнат на скалите. По време на прилив течението между Лофоден и Моске е бурно и залива брега. Стремителният му обратен бяг е съпроводен с рев, на който отстъпват най-страшните и гръмовити водопади; тътенът се чува не на една и две левги⁵ наоколо, а ямите и въртопите са така дълбоки и опасни, че щом уловят някой кораб, той неминуемо бива увлечен към дъното, където се разбива на парчета в скалите, а водата ги изхвърля обратно, когато се успокои. Но покоят настъпва само по времето на смяната между прилива и отлива, и то в тихо време, и трае не повече от четвърт час, след което вълнението се засилва отново. Когато течението бушува и буря засилва яростта му, опасно е всяко приближаване на по-малко от една норвежка миля. Изчезвали са лодки, яhti и кораби, които не са вземали предпазни мерки срещу течението, преди да попаднат в обсега му. Често пъти същото се случва и с китове, които се приближават твърде много и след това не могат да се преборят с неговата стихия. Невъзможно е да се опише техният рев и напразните им усилия да се освободят от силата му. Веднаж една мечка се опитала да преплува от Лофоден до Моске, била уловена от течението и отвлечена надолу; ревяла така страшно, че се чувало на брега. Големите борови и елови дънери, погълнати от течението, се появяват отново разбити и натрошени така, сякаш им е поникнала козина. Това е достатъчно доказателство, че наместо дъно, там има назъбени скали, между които са били подмятани дънерите. Течението е във властта на морските приливи и отливи – непрекъснатата смяна в нивото на водата през шест часа. Рано сутринта на Месни заговезни през 1645 година неговата сила се развилняла така, че изпадали камъните на къщите по брега.“

Що се отнася до дълбочината, аз не виждах как това е било проверено в непосредствена близост с водовъртежа. „Четиридесетте клафтера“ дават представа за дълбочината на водата, но само за отделни участъци от леглото на течението в близост до Моске или Лофоден. Дълбочината в средата на Москестрьом е неизразимо по-голяма; едва ли е нужно по-подходящо доказателство от един-единствен поглед към пъкьла на въртопа, хвърлен от безопасното разстояние, на което се намира най-високият зъбер на Хелсеген. Докато гледах от него към ревящия

4. Един клафтер е равен на 1,82 м. Б. пр.

5. Една левга е равна на 4 км. Б. р.

долу Флегетон, не можех да не се усмихна на простодушието, с което почтеният Йонас Рамус разказва неправдоподобните анекдоти за китовете и мечките. За мен бе съвсем очевидно, че и най-големите построени до днес линейни кораби не ще могат да се противопоставят на течението повече от перцето, грабнато от ураганен вятър, и ще изчезнат надолу още в момента, когато попаднат в смъртоносните му прегръдки.

Спомних си, че моите опити да си обясня явлението бяха дали доста добри резултати; сега те ми се сториха съвсем неубедителни. Както е известно на всички, този водовъртеж и още три по-малки между островите Ферьо „могат да възникнат само при отлив и прилив, когато падащата или издигаща се вода се блъска върху гребен от подводни скали и плитчини, който ограничава нейния ход и повишава скоростта ѝ така, както става при водопадите; колкото по-висок е водният стълб, толкова по-надолу пада той; така се образува въртоп или водовъртеж, чиято увеличаща мощ е добре позната от по-незначителни примери“. Ето това казва по въпроса Британската енциклопедия. Кирхер и други считат, че в средата на Маелстриъм се намира бездънна пропаст, която излиза от другата страна на земното кълбо, някъде съвсем далече, и по-точно в Ботническият залив, както те настояват. Това обяснение, лишено само по себе си от смисъл, ми се стори напълно правдоподобно сега, на самото място, но когато го споделих с моя водач, бях изненадан да чуя, че макар и поддържано от почти всички жители на Норвегия, то е съвсем различно от собственото му мнение. Що се отнася до предното обяснение, той призна, че не може да го проумее, и аз се съгласих с него, тъй като, независимо от убедителния тон, написаното върху хартията се превръща в нещо неясно и дори губи напълно своя смисъл посред грохота на бездната.

– Сега, след като огледахте добре водовъртежа – каза старият човек, – можете да заобиколите внимателно скалата до подветрената ѝ страна, където ревят на водата не е така силен, и аз ще ви разкажа една история, която ще ви убеди, че зная нещичко за Москестрьом.

Аз застанах там, където ми посочи, и той започна:

– Някога с двамата ми братя бяхме собственици на добра крайбрежна шхуна, някъде около седемдесет тона, с която ловяхме риба край островите отвъд Моске, по-близо до Вург. Морето е богато на риба там, където е неспокойно, и възможностите не са малки, стига човек да има смелостта да се възползва от тях, но от всички рибари от Лофоден само ние тримата излизаме редовно до островите, както ви казах.

Обичайните места за риболов са доста по-надолу в южна посока.

Всички ги предпочитат, защото там рибата е подръка непрекъснато и няма никаква опасност. Но по тези местенца около скалите има не само разнообразна и рядка риба; тук просто гъмжи от нея, така че за един ден ние често улавяхме толкова, колкото някой по-предпазлив екипаж не може да събере и за цяла седмица. Вярно е, че това бе отчаяна сделка – наместо труд, залагахме главите си, а смелостта бе нашият капитал.

Обикновено идвахме с ветрохода в едно заливче на около пет мили отгук, по-нагоре покрай брега; когато времето беше хубаво, ние използвахме петнайсетминутното затишие, за да прекосим централната част на течението далече над самото място на водовъртежа и да пуснем котва някъде около Отерхолм или Сандфлезен, където въртопите не са така буйни. Оставахме там до времето на следващото затишие, вдигвахме котва и поемахме към дома. Никога не тръгнахме натам без надежден страничен вятър и в двете посоки, вятър, за който сме сигурни, че няма да спре преди часа на връщането, и почти не бъркахме. За шест години само два пъти ни се наложи да останем на котва през цялата нощ и причината бе в пълното безветрие, което е нещо наистина рядко по тези места; а веднаж, полумъртви от глад, бяхме принудени да останем цяла седмица на мястото, където хвърляхме мрежите, тъй като веднага след пристигането ни избухна буря, която подлуди течението така, че бе невъзможно да се мисли за измъкване. Ако бяхме тръгнали, морето щеше да ни отнесе независимо от нашите усилия; вълните и без това ни подхвърляха толкова много, че котвата се повлече и се заплете; спаси ни едно от неизброимите напречни течения, които днес са тук, а утре ги няма, като ни насочи към подветрената страна на Флимен, където имахме късмет да спрем.

Не мога да ви опиша и една двайсета част от трудностите, на които се натъквахме в обичайното място за хвърляне на мрежите, защото то е едно проклето кътче дори и при хубаво време, но ние успяхме да се измъкнем винаги без злополука от страшилището Москестрьом, макар че неведнъж оставахме без дъх, когато се случеше да закъснеем или да избързаме с някоя минута от затишието. Понякога вятърът отслабваше в сравнение с началната си сила и ние се движехме много по-бавно, отколкото искахме, а в това време течението правеше ветрохода неуправляем. По-големият ми брат имаше осемнайсетгодишен син, а и аз имах две здрави момчета. В подобни мигове те можеха много да ни помогнат – както с тежките гребла, така и по-късно – по време на риболова, но макар че ние поемахме риска, сърцето не ни позволяваше да оставим младежите в ръцете на опасността, тъй като, независимо от

всичко, това беше безумна опасност и аз ви говоря самата истина.

След няколко дни ще се изпълнят три години от случката, за която ще ви разкажа. Това стана на десети юли 18... година. Тукашните хора си спомнят този ден и няма да го забравят никога, защото тогава избухна един от най-свирепите урагани, които небето е изпращало. Цялата сутрин и дори до късно следобяд духаше лек и постоянен югозападен бриз, а слънцето блестеше така ярко, че дори и най-старият моряк между нас не можеше да предположи какво ще се случи.

Около два часа следобяд ние тримата – аз и двамата ми братя – прекосихме течението към островите и бързо натоварихме ветрохода с чудесна риба; всички забелязахме, че този ден тя е повече от всеки друг път. Точно в седем по моя часовник вдигнахме котва и се отправихме към дома, за да бъдем в най-опасната част от течението в осем, когато настъпваше затишието между прилива и отлива.

Потеглихме. Отдясно ни гонеше доста силен вятър, така че бързо се носехме напред, без да мислим за каквато и да е опасност, след като не виждахме и най-малката причина за това. Внезапно откъм Хелсеген духна насрещен вятър. Той бе съвсем необичаен; подобно нещо не бе се случвало никога досега и аз почувствувах леко безпокойство, без да зная защо.

Пуснахме вятъра във ветрилата, но насрещните течения ни пречеха да продължим напред; в мига, когато се готвех да предложа да се върнем обратно на котва, погледнах през кърмата и видях, че целият хоризонт е покрит от необикновен облак с меден цвят, който растеше със смайваща скорост.

В това време внезапно изскочилият вятър стихна; настъпи пълно безветрие и течението ни подмяташе във всички посоки. Но и тази промяна бе така кратка, че не можахме даже и да помислим за нея. Бурята се стовари върху нас за по-малко от минута, в следващите няколко мига цялото небе се скри, морето се развълнува и изведнъж стана така тъмно, че не ле виждахме един друг във ветрохода.

Безсмислен е всеки опит да се опише оня ураган. И най-старият моряк в Норвегия не е изживявал подобно нещо. Бяхме прибрали ветрилата непосредствено преди бурята, но още с първия ѝ порив и двете мачти полетяха през борда като отсечени; главната мачта отнесе по-малкия ми брат, който, търсейки сигурност, се бе привързал към нея.

Нашата шхуна, твърде лека, се плъзгаше по водата като перце. Нейната палуба бе съвсем равна с изключение на малкия люк в носовата част; преди да прекосим течението, ние винаги го затваряхме, за да се

предпазим от хвърчащата във всички посоки вода. Ако този път бяхме забравили, щяхме да потънем веднага, след като в продължение на няколко секунди останахме изцяло под водата. Така и не можах никога да разбера как е успял да се спаси големият ми брат. В момента, когато бурята изтръгна фока⁶, аз се хвърлих върху палубата, пъхнах краката си под тясното перило на носа и сграбчих една от халките за привързване в основата на фокмачтата. Самият инстинкт ме е накарал да направя всичко това и без съмнение то е станало много по-добре без помощта на съзанието, което е било прекалено объркано, за да ми позволи да мисля.

Вече казах, че водата ни заля изцяло; в тези няколко мига аз задържах дъха си, вкопчен в халката. Когато почувствувах, че се задушavam, изправих се на колене, без да изпускам халката с двете си ръце, така че главата ми се показва над водата. След малко нашата малка шхуна се разтърси като куче, което излиза от водата, и успя да се измъкне донякъде от морето. Опитвах се да се отърся от вцепенението и да овладее мислите си, за да видя какво може да се направи, когато почувствувах, че някой сграбчи ръката ми. Беше големият ми брат и сърцето ми подскочи от радост, тъй като бях сигурен, че е паднал зад борда, но още в следващия миг цялата ми радост се превърна в ужас, когато той приближи устата си до ухото ми и изкрещя само една дума: „Москестрьом!“

Не мога да опиша чувствата, които усетих в този миг. Цялото ми тяло затрепера, сякаш бе ме налетял най-силният пристъп на треска. Знаех много добре какво иска да ми каже той с тази дума и какво иска да ме накара да разбера. Сега вятърът ни гонеше право към водовъртежа и нищо не можеше да ни спаси!

Вече казах, че дори и в най-тихо време винаги пресичахме течението много по-нагоре, след което следяхме внимателно за затишието. А сега отивахме право към въртопа, и то в такъв ураган!

„Наистина – помислих си, – ние ще бъдем там точно около времето на затишието, а това ни дава известна надежда.“ Но още в същия миг се наругах за своята глупост и мечтата ми за избавление. Знаех много добре, че сме обречени, дори и ветроходът ни да беше и десет пъти по-голям от най-тежките кораби.

По това време първата ярост на бурята бе преминала или поне на нас ни се струваше, че е така, защото се носехме стремително пред нея. Морето, задържано от вятъра, в самото начало лежеше ниско и само се пенеше, но сега издигна върховете си. Бе настъпила видима промяна и в

6. Долно право ветрило на предната мачта. Б. пр.

небето. Във всички посоки то бе черно като катран, но изведнъж почти над главите ни се появи кръгло чисто късче, невероятно ясно, дълбоко и светлосиньо, а през него пламтеше цялото лице на луната с такъв блясък, какъвто не бях виждал никога. От нейната светлина всичко наоколо се виждаше съвсем отчетливо, но, боже, какво зрелище бе това!

Опитах един-два пъти да кажа нещо на брат си, но не зная поради каква причина грохотът бе се засилил дотолкова, че той не можа да разбере нито дума, макар че крещях на ухото му с все сила. След малко той поклати отрицателно глава и като ме погледна, бледен като смъртта, повдигна нагоре пръст, сякаш искаше да каже: „Слушай!“

Отначало не можах да разбера жеста му, но внезапно в главата ми се мярна ужасна мисъл. Измъкнах часовника си от джоба. Той не работеше. Погледнах стрелките на лунната светлина и се залях в сълзи, след като го изпратих през борда. Той бе спрял в седем часа! Бяхме изпуснали времето на затишието и водовъртежът в Стръом бушуваше с всички сили!

Ако един плавателен съд е добре построен, ако има подходящи ветрила и не е претоварен, в открито море силната буря не е страшна за него – вълните се плъзгат отдолу и тогава моряците казват: „Яхаме вълните“, което е съвсем необичайно за човек, непривикнал с морето.

Досега ние успявахме да яхнем огромните вълни, но ето че се появи една исполинска водна грамада, пое ни откъм задната част и ни понесе със себе си високо, високо нагоре, сякаш в небето. Не бих повярвал, че някоя вълна може да се издигне толкова много. След това полетяхме стремглаво надолу с такава бързина, че изпитах същото неприятно усещане, което човек има насън, когато пада от някой отвесен планински връх. Докато се изкачвахме, хвърлих бърз поглед наоколо и той бе напълно достатъчен. В миг разбрах съвсем точно къде се намираме. Водовъртежът на Москестръом бе непосредствено пред нас, само на около четвърт миля. Но това не беше обичайният Москестръом, така както и гледката, която видяхте преди малко с очите си, няма нищо общо с воденична вада. Никога не бих познал това място, ако не знаех къде се намираме и какво трябва да очаквам. Но случаят не бе такъв и ужасът затвори инстинктивно очите ми, а клепачите ми се притиснаха в конвулсия.

След не повече от две минути внезапно почувствувахме, че вълните се оттеглят и ни обгръща пяна. Корабчето се завъртя рязко около левия си борд и се стрелна като мълния в новата посока. В същия миг гръмотевичният шум на водата се замени с пронизващ съсък, сякаш

водоотливните тръби на много параходи изпускаха едновременно парата си. Намирахме се в пенестия пояс, който огражда всеки въртоп; помислих си, че само след миг ще полетим в бездната, очертана съвсем неясно поради необикновената скорост, с която кръжахме над нея. Имах чувството, че шхуната въобще не е потопена във водата, а се плъзга подобно на въздушно балонче по нейната повърхност. Десният борд бе откъм страната на водовъртежа, а над левия борд се издигаше океанът, който бяхме напуснали. Той се извисяваше като огромна извиваща стена между нас и хоризонта. Навярно изглежда странно, но сега, когато се намирахме в самата зинала бездна, аз се почувствувах по-спокоен в сравнение с времето, когато приближавахме насам. След като разбрах, че няма на какво да се надяваме, аз се освободих до голяма степен от ужаса, който ме вцепени в началото. Предполагам, че отчаянието бе обтегнало нервите ми до скъсване.

Може би звучи като самохвалство, но ви казвам самата истина: помислих си за величието на смъртта в подобно място и за незначителността на моите дребнички мисли по отношение на собствения ми живот пред лицето на такава грандиозна проява на божие то могъщество. Вярвам, че съм се изчервил от срам, когато тази мисъл се мярна в главата ми. Не след много време ме обхвана непреодолимо любопитство към самия водовъртеж. Чувствувах силно желание да изследвам дълбините му, макар и с цената на жертвата, която трябваше да направя; съжалявах най-много за това, че никога няма да успея да разкажа на моите стари приятели по брега за тайните, които щях да видя. Няма съмнение, че всички тези мисли бяха съвсем не на място за човек, застанал срещу смъртта, и оттогава често съм си мислил, че причината е била в главата ми, леко замаяна от кръженето на лодката около въртопа.

Имаше и друга причина, която ми помогна да възвърна самообладанието си – не усещаме вече вятъра, останал някъде над нас, защото, както и вие сам видяхте, поясът на пяната се намира значително по-долу от нивото на океана. Сега той се издигаше над нас като висока и мрачна планинска верига. Ако никога не ви се е случвало да преживеете силна буря сред морето, не можете да си представите объркването, причинено от вятъра и водната стихия, което помрачава съзнанието ви. Вие сте ослепен, заглушен, отнет ви е дъхът и всяка възможност за мисъл или действие. Но сега ние се чувствувахме почти спасени от тези неудобства, подобно на осъдените на смърт, на които в затвора задоволяват някои дребни желания, нещо недопустимо, преди съдбата им да е решена.

Не мога да си спомня колко пъти обиколихме из пяната. Въртахме

се някъде около час и това бе по-скоро летене, отколкото плаване, като постепенно се спускахме към средата на пенестия пояс, все по-близо и по-близо към неговия страшен вътрешен край. През цялото време аз не изпуснах халката. Брат ми бе на кърмата и се държеше за една празна бъчва за вода, привързана здраво към скарата в извитата задна част на нашата шхуна; единствено тя не бе пометена през борда, когато бурята се стовари върху нас. Но ето че когато приближихме към края на фунията, моят брат се отдели от нея и се насочи към халката. Обезумял от ужас, той я заизтръгва от ръцете ми, защото големината ѝ не позволяваше да се заловим и двамата. Неговата постъпка ме огорчи повече от всичко, което бях видял дотогава в живота си, макар и да разбирах ясно, че той не е на себе си от страх и в момента е само човек, подлуден от непреодолим ужас. И през ум не ми минаваше да му се противопоставям. Помислих, че и за двамата няма никакво значение за какво сме се хванали, отстъпих му халката и се промъкнах към бъчвата. Не беше трудно да го сторя, тъй като шхуната се въртеше спокойно, без да се навежда, като само подскачаше напред и назад заедно с тръпнешите грамади на гигантския водовъртеж. Едва заставах на новото си място, когато залитнахме рязко към десния борд и се устремихме стремглаво надолу в бездната. Прошепнах набързо една молитва и помислих, че всичко свършва.

Аз се вкопчих инстинктивно още по-здраво в бъчвата и затворих очите си; повдигаше ми се от главозамайващото пропадане. Не се осмелих да погледна в продължение на няколко секунди, тъй като очаквах незабавното разпадане на всичко и се учудвах защо не е започнала предсмъртната ми схватка с водата. Секундите минаваха. Бях все още жив. Пропадането бе престанало: движехме се както преди в пенестото легло, само че шхуната бе потънала по-дълбоко. Събрах смелост и погледнах отново наоколо.

Никога няма да забравя онова усещане, събрало в себе си страх, удивление и благоговееен ужас. Шхуната висеше като омагьосана върху вътрешната повърхност на една широка фуния със смайваща дълбочина, чиито безупречно гладки стени щяха да изглеждат като направени от ебонит, ако не се въртяха с такава изумителна скорост и не блестяха призрачно, отразявайки лъчите на пълната луна, разсипала през отвора между облаците, за който вече споменах, златисто сияние, което изтичаше надолу към скритите дълбини на бездната.

В първия миг бях замаян дотолкова, че не успях да различа почти нищо, а само гледах към внезапно изпредило се пред мен страховито

величие. В мига, когато се посъвзех, погледът ми инстинктивно се насочи надолу. Нищо не се изпречваше пред него в тази посока, тъй като шхуната бе увиснала върху наклонената повърхност на въртопа. Тя бе застанала почти водоравно, в смисъл, че бе успоредна на водата, но самата водна стена се спускаше надолу под ъгъл, по-голям от четиридесет и пет градуса; струваше ми се, че сме килнати силно встрани. И все пак не можех да не усетя, че се задържах с ръцете и краката си почти без усилие, сякаш бях застанал в равновесно положение: предполагам, че за това бе виновна скоростта, с която се въртяхме.

Лъчите на луната сякаш опипваха самото дъно на дълбоката пропаст, но аз все още не виждах нищо определено поради плътната мъгла, която обвиваше всичко; над нея бе увиснала великолепна дъга, подобна на тесния и несигурен мост, по който според мюсюлманите минава единствената пътека между Времето и Вечността. Тази мъгла или воден прах идваше без съмнение откъм дъното, където се събираха огромните стени на фунията; дори не се опитвам да опиша рева, издигащ се от това място към небето.

Бяхме се плъзнали много надолу по склона, след като се откъснахме от горния пояс на пяната и полетяхме към бездната, но сега се спускахме значително по-бавно. Продължавахме да се въртим в кръг, но не равномерно, а със замайващи подскоци и тласъци, с които ту изминавахме по няколко фута напред, ту правехме пълна обиколка на водовъртежа. Макар и бавно, чувствуваше се осезателно, че с всеки кръг отиваме все по-надолу.

Когато огледах огромната стена от черна вода, с която се носехме, забелязах, че нашата шхуна не е единственият предмет в прегръдките на въртопа. Под и над нас се виждаха отломъци от плавателни съдове, огромни маси дървен строителен материал, дънери на дървета, а така също и по-малки предмети като парчета от мебели, разчупени кутии, бурета и дъги от бъчви. Вече споменах за неестественото любопитство, което замени първоначалния ми страх. Изглежда то нарастваше с приближаващата ужасна развързка. Започнах да наблюдавам с необичаен интерес многобройните предмети, които плаваха заедно с нас. Трябва да не съм бил на себе си, след като ми беше дори забавно да отгатвам кой от тях ще полети по-напред в пяната под нас. „Ето тази ела – се улових да си приказвам по едно време – ще изчезне с ужасен скок преди другите.“ Но бях разочарован, когато видях, че я изпреварват останките от един холандски търговски кораб. Най-сетне, след като се излъгах многократно в предвижданията си, се досетих за нещо, от което сърцето ми заблъска

тежко, а ръцете и краката ми се разтрепераха.

Този път бях поразен не от нова ужасна заплаха, а от неясното и възбуждащо предчувствие на надеждата. Отчасти я възродиха спомени-те, но помогна и това, което наблюдавах в момента. Сетих се за голямото количество леки отломъци, които се струпват по крайбрежието на Лофоден, след като Москестрьом ги е погълнал и изхвърлил обратно. Повечето от тях бяха страшно обезобразени, така ожулени и подбити, сякаш са слепени от отделни парчета, но в същото време си припомних съвсем ясно, че някои бяха напълно запазени. Единственото обяснение, което вече можех да дам за тази разлика, без предположението, че само обезобразените предмети са достигнали до дъното, докато другите са влезли във водовъртежа чувствително по-късно спрямо прилива или отлива, или пък, по някаква друга причина, са се спускали съвсем бавно и не са били увлечени напълно, преди да се промени посоката, в която се движи морската вода. Предполагах, че и в двата случая те са се изкачили, въртейки се обратно към равнището на океана, без да ги сполети съдбата на онези, които са потънали по-рано или са били всмукани по-бързо. Наблюденията ми помогнаха да стигна до три важни заключения. Първото, което е общо правило, бе, че телата с по-голям обем потъват по-бързо; съгласно второто, от две тела с еднакви размери, едното от които е със сферична, а другото с каква да е форма, сферообразното се спуска по-бързо; третото гласеше, че от две тела с еднакви размери, едното от които има цилиндрична, а другото – каквато и да е друга форма, цилиндричното потъва най-бавно.

След като успях да се спася тогава, аз разговарях няколко пъти по този въпрос с един стар учител от областта; от него научих за употребата на думите „сфера“ и „цилиндър“. Макар че съм забравил подробностите, той ми обясни защо наблюдаваното от мен е само естествено следствие от формата на плаващите тела; освен това ми показва защо става така, че цилиндърът, попаднал във водовъртеж, се противопоставя на засмукващата сила повече и потъва по-бавно от тяло със същия обем, но с друга форма.

Имаше още една удивителна подробност, която бе в полза на моите заключения и ме подтикваше да се възползвам от тях. При всяка обиколка ние настигахме било някоя бъчва, било разбита рейка или мачта от кораб. В същото време повечето от нещата, които бяха редом с нас, когато отворих очите си за първи път, сега плаваха високо над главите ни и по всяка вероятност бяха мръднали съвсем малко от първоначалното си положение.

Вече не се колебаех какво трябва да направя. Реших да се привържа здраво към бъчвата, за която се държех, да я откача от кърмата и да се прехвърля през борда. Привлякох със знаци вниманието на брат си, показах му плаващите покрай нас бъчви и направих всичко възможно, за да го накарам да разбере какво се готвех да сторя. Изглежда на края той разбра моята идея, но независимо дали бе така, или не, той поклати отчаяно глава и отказа да се помръдне от халката. Нямаше възможност да го принуждавам със сила, а и положението не търпеше отлагане, така че аз се привързах към бъчвата с въжетата, които я държах за кърмата, и без повече колебания се хвърлих във водата.

Резултатът потвърди моите очаквания. След като сам ви разказах тази история, трябва да сте убедени, че наистина се измъкнах. Освен това вие научихте как е станало всичко и следователно можете да се досетите сам за останалото, така че аз ще привърша набързо. Може би някъде около час, след като оставих шхуната, която бе слязла ниско под мене, видях как тя се превърта лудешки няколко пъти едно след друго и се устремява право надолу заедно с любимия ми брат, за да изчезне завинаги в пенестия ад под нея. Бъчвата, към която се бях привързал, се спусна съвсем малко по-долу от половината разстояние между дъното на бездната и мястото, където скочих от шхуната, преди да забележа, че водовъртежът е променил изцяло лика си. С всеки миг наклонените стени на огромната фуния се изправяха. Въртопът постепенно намаляваше скоростта си. Постепенно изчезнаха пяната и дъгата, а долната част на бездната бавно се повдигаше. Небето беше чисто, вятърът бе стихнал, а пълната сияеща луна отиваше на запад. Изведнъж се намерих на повърхността на океана, точно над мястото, където бе водовъртежът в Москестрьом и откъдето се виждаше целият бряг на Лофоден. Бе настъпил часът на затишието, но морето не можеше да успокои своите грамади, подгонени от отминалия ураган. Грабна ме и ме понесе лудешкото течение Стрьом и само след няколко минути стигнах до долното крайбрежие, където рибарите хвърлят мрежите си. Когато ме прибра една лодка, бях смазан от преумора; не можех да произнеса нито дума и макар че опасността бе отминала, ужасните спомени не ме напускаха. Старите ми приятели и всекидневни спътници, които ме измъкнаха през борда, не можах да ме познаят, така както не биха познали и пътник от оня свят. Косата ми, гарваново черна до предния ден, бе побеляла така, както я виждате сега. Казаха ми, че и лицето ми се е променило. Когато им разказах за случилото се с мен, те не повярваха. Сега го разказвам и на вас, макар че не се надявам да ми повярвате повече от развеселените

лофоденски рибари.

КРАЙ

© 1979 Александър Бояджиев, превод от английски

Edgar Allan Poe
A Descent into the Maelström, 1841

Сканиране, разпознаване и редакция: Борис Борисов, 2008

Публикация

Едгар Алън По
Спускане В Маелстрьом
Сборник научнофантастични разкази
Библиотека „Галактика“ №10, 1979

Редакционна колегия: Любен Дилов, Светозар Златаров, Елка Константинова, Агоп Мелконян, Димитър Пеев, Огнян Сапарев, Светослав Славчев

Подбор и превод: Александър Бояджиев

Рецензент: Светозар Златаров

Редактор: Петър Алипиев

Редактор на издателството: Милан Асадуров

Оформление: Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев

Илюстрация на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректор: Паунка Камбурова

Американска, I издание

Дадена за печат на 30. VIII. 1979

Подписана за печат на 5. XII. 1979

Излязла от печат на 15. XII. 1979

Формат 32/70×100. Изд. № 1307

Печ. коли 10. Изд. коли 6.48. Цена 1 лв.

Код 08 95366-23231/5704-30-79

Книгоиздателство „Г. Бакалов“, Варна, 1979

Държавна печатница „Балкан“, София

The Science Fiction of Edgar Allan Poe

Penguin Books, 1976

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6516>]